

Søren Møller & Iben Stephensen

*Arbejdsløshed og
selvmordsadfærd*

Faktaserien nr.12 2004
Center for Selvmordsforskning

Faktaserien
Nr. 12

© Forfatterne og Center for Selvmordsforskning
Odense, 2004

Det er tilladt at citere, kopiere m.v. fra dette hæfte
med tydelig kildehenvisning

Udgivet af
Center for Selvmordsforskning
Søndergade 17
5000 Odense C
Tel: (+45) 66 13 88 11
Fax: (+45) 65 90 81 74
E-mail: info@selvmordsforskning.dk

1. udgave, 1. oplag, maj 2004

ISBN: 87-90291-32-8

Indhold

Forord

1. Indledning	7
2. Arbejdsløshedens psykosociale konsekvenser	9
3. Arbejdsløshed, selvmordsadfærd og køn	12
4. Konklusion	18
5. Litteratur	19
6. Hvor henvender man sig?	22

Forord

Dette hæfte indgår i en serie af hæfter om fakta og forskning vedrørende selvmordsadfærd udgivet af Center for Selvmordsforskning. Hensigten med serien er at formidle viden som grundlag for forebyggelse, og målgruppen er derfor alle, der enten i deres uddannelsesforløb eller i forbindelse med deres arbejde kommer i kontakt med selvmordstruede mennesker. Målet med serien er således at formidle forskningsbaseret viden uden akademiske ambitioner og på en sådan måde, at alle med interesse for emnerne kan få udbytte af læsningen.

Forbindelsen mellem arbejdsløshed og dødelighed, herunder selvmord, er blevet studeret og debatteret i mere end hundrede år. Allerede i slutningen af 1800-tallet argumenterede den franske sociolog Émile Durkheim for, at det at have et arbejde var en beskyttende faktor mod selvmordsadfærd, fordi det fremmer en persons samfundsmæssige og sociale integration. Jobtab svækker derimod den sociale integration, fratager personen hans eller hendes status og sociale rolle og øger den sociale isolation. I kombination med ensomhed er dette ofte blevet sat i forbindelse med forhøjet selvmordsrisiko. Men sammenhængen mellem arbejdsløshed og selvmordsadfærd er formentlig mere kompleks og subtil end Durkheim forestillede sig. I dette hæfte præsenterer vi udvalgt – primært skandinavisk – forskningslitteratur og forsøger at vise kompleksiteten i emnet.

Søren Møller & Iben Stephensen
Maj 2004

1. Indledning

Omfanget af ledighed i Danmark

I det 20. og 21. århundrede har arbejdsløshedskurven periodevis været faldende eller stigende. I 1950erne og 1960erne var der historisk lav arbejdsløshed i Danmark. Dette billede ændrede sig radikalt med oliekrisen i 1973, som medførte en international konjunkturedgang og dermed en kraftig stigning i arbejdsløsheden. Arbejdsløshedskurven fortsatte med at stige indtil 1990erne – dog med et mindre fald i midten af 1980erne. I begyndelsen af 1990erne var der rekordhøj arbejdsløshed i Danmark, idet 350.000 gik ledige, hvilket svarer til omkring 12% af arbejdsstyrken. Fra 1990erne til årtusindeskiftet indtraf der imidlertid et kraftigt fald i arbejdsløsheden fra 12% til 5%. Og i 2001 var ledigheden på 5,2% af arbejdsstyrken, hvilket var en af de laveste arbejdsløshedsprocenter i EU. Siden er ledigheden steget til 6,5%, hvilket svarer til cirka 200.000 ledige i 2004.

På trods af det store ledighedsfald i 1990erne er der stadig mange mennesker, der modtager overførselsindkomster i dagpenge- og kontanthjælpsystemet, og der er fortsat alt for mange marginaliserede, dvs. ledige med relativt langvarig eller længerevarende ledighed. At være længerevarende ledig kan resultere i en varig udstødelse fra arbejdsmarkedet, der kan medføre alvorlige psykosociale belastninger. Forskning har bl.a. vist, at de længerevarende ledige har en betydelig højere dødelighed end de erhvervsaktive bl.a. som følge af selvmord og ulykker. Der er især behov for en differentieret indsats over for de langtidsledige, der ud over manglen på arbejde har sociale problemer. Det er således vigtigt at fokusere på de lediges samlede livssituation. Forholdet mellem arbejdsløshed og psykosociale problemer er imidlertid meget komplekst, hvilket vil blive behandlet senere.

Deltagelse i arbejdslivet opfattes sædvanligvis som et centralt element i det enkelte individs placering i samfundet, da det at have et arbejde ikke blot giver den enkelte mulighed for selvforsørgelse, men også placerer individet i en række identitets- og selvværdsstimulerende sociale sammenhænge. Det er vigtigt at have et arbejde, hvis et menneske skal have sine behov tilfredsstillet med hensyn til meningsfuldhed, samhørighed, anerkendelse, økonomisk sikkerhed, struktur på hverdagen og social kontakt. Hvis man er arbejdsløs, kan det derfor ofte være vanskeligt at tilkæmpe sig en samfundsmæssig identitet. Arbejdets identitetsgivende karakter kommer bl.a. til udtryk i de negative psykologiske reaktioner på arbejdsløshed. Angst, depression, kedsomhed og følelser af mindreværd, manglende selvrespekt og selvtillid, er hyppigt forekommende fænomener hos arbejdsløse. Dette kan skyldes, at ledighed hos mange mennesker typisk medfører tab af sociale rollefunktioner, stigmatisering, afmagt, økonomisk og social afhængighed og et mere usikkert livsperspektiv.

For størstedelen af den gruppe, der ikke har et arbejde, er arbejdsløsheden en overgangsfase. For andre er ledigheden derimod længerevarende og mere skadelig. Der foreligger en omfattende og detaljeret dokumentation for, at arbejdsløshed hænger sammen med forringet psykisk sundhed hos den arbejdsløse. Overordnet set er der to grundlæggende måder at tænke om forholdet mellem arbejdsløshed og psykisk sundhed: (1) *kausalitetshypotesen*, som antager, at arbejdsløshed forringer den psykiske sundhed, og (2) *selektionshypotesen*, der antager, at det er særligt skrøbelige personer med forringet psykisk sundhed, som bliver arbejdsløse. De to hypoteser er ikke uforenelige. Man kan forestille sig, at konsekvenserne af arbejdsløshed kan øge risikoen for selvmordsadfærd, men at mange selvmordsforsøgere allerede er prædisponerede for psykiske lidelser og derfor har større risiko for at blive arbejdsløse. Dette vil være en bærende tanke i faktahæftet.

2. Arbejdsløshedens psykosociale konsekvenser

Mogens Nygaard Christoffersen har gennem sit studie "Opvækst med arbejdsløshed" (1996) forsøgt at belyse konsekvenserne af ledighed for arbejdsløse og deres børn. Undersøgelsen har fulgt to generationer af børn og forældre over et længere tidsrum. De to generationer er født i årene 1966 og 1973, i alt 155.000 børn, og analyserne er gennemført på en 10% stikprøve, dvs. omkring 15.000 børn. Af disse er cirka 3.000 børn af langtidsledige.

Nygaard Christoffersens studie viser, at risikoen for brudte hjem blandt børn, der vokser op i familier, hvor en eller begge forældre er længerevarende ledige, er dobbelt så høj som blandt andre børn. Omkring 7% af de lediges børn oplever, at deres far eller mor har taget livet af sig eller har forsøgt det. Dette er dobbelt så hyppigt som gennemsnittet. Derudover kan nævnes, at børn af længerevarende ledige i langt højere grad end andre børn oplever, at deres forældre bliver indlagt for psykiske lidelser og/eller misbrugsproblemer. 12% af de længerevarende ledige fædre blev indlagt med alkoholmisbrug, hvilket kun var tilfældet for 4% af fædrene i gennemsnit. Ydermere er de længerevarende lediges helbredsforhold væsentlig dårligere end de forældre, der er i beskæftigelse, idet psykiske lidelser er dobbelt så hyppigt forekommende. Hertil kommer, at 3% af de lediges børn har oplevet, at den ene eller begge forældre er blevet udsat for vold, der resulterede i hospitalsindlæggelse. Dette er tre gange hyppigere end blandt deres jævnaldrende. En lang række sociale belastninger var således i langt højere grad tilstede i de familier, der var ramt af længerevarende ledighed.

Nygaard Christoffersen (1996) konkluderer, at unge af længerevarende ledige i forhold til andre jævnaldrende unge har dobbelt så stor sandsynlighed for at opleve en eller flere af følgende negative sociale begivenheder eller selv udvise visse

former for selvdestruktiv adfærd: kriminalitetsafgørelse med ubetinget fængselsstraf, indlæggelse som følge af vold eller sociale grunde, samt selvmordsforsøg og indlæggelse på psykiatrisk afdeling. Danske psykiatere har undersøgt sammenhængen mellem arbejdsløshed og indlæggelser på psykiatrisk hospital og beskriver en typisk sygehistorie:

"Ung mand med diverse neurotiske symptomer, misbrugsproblemer siden skoletiden, svag identitetsfølelse og store vanskeligheder med at finde sig til rette erhvervsmæssigt. Arbejdsløshed medfører tiltagende misbrug og ledsagende kriminell og voldelig adfærd. Han synes at være vanskelig at hjælpe" (Fruensgaard et al., 1982: 104f).

Arbejdsløshed påvirker identitetsfølelsen, dvs. den enkeltes opfattelse af egne evner, muligheder og værdier. Dette gælder især for unge. Psykologen Erik Erikson beskriver det som *identitetsforvirring*, der bl.a. manifesterer sig i en lang række negative faktorer, eksempelvis tab af initiativ, problemer i familielivet, lavt selvværd, depression, indlæggelse på psykiatriske hospitaler og selvmordsadfærd samt udvikling af negativ identitet, herunder kriminalitet eller alkohol- og narkotikamisbrug.

Resultaterne fra Nygaard Christoffersens undersøgelse viser endvidere, at børn af langtidsledige i deres barndom bliver udsat for negative sociale belastninger, der i høj grad kan øge risikoen for selvmordsadfærd. Omkring 1% af en årgang af unge mellem 15 og 27 år bliver indlagt, fordi de har forsøgt at begå selvmord. Risikoen for selvmordsadfærd synes at øges blandt børn og unge, hvis den ene eller begge forældre er langtidsledige. Især børn af førtidspensionister er relativt mere udsatte. Det er primært moderens ledighed og manglende erhvervsuddannelse, der viser en positiv korrelation med børnenes selvmordsforsøg (Nygaard Christoffersen, 1996). Selvmord blandt 15-19-årige unge er også i andre danske undersøgelser

blevet forbundet med arbejdsløshed hos forældrene (Krarup et al., 1988; Sommer & Jensen, 1987; Vange, 1986).

Konklusionen på Nygaard Christoffersens studie er, at risikoen for selvmordsadfærd øges markant ved sårbarhedsskabende opvækstvilkår (Nygaard Christoffersen et al., 2003). Risikoen er særlig stor for de unge, der er vokset op i familier præget af forældre med psykiske lidelser, misbrug, langvarig arbejdsløshed samt vold i hjemmet. Flere af de unge har ligeledes oplevet, at en af deres forældre har forsøgt selvmord. Herudover er kort skolegang, manglende uddannelse og manglende arbejde risikofaktorer. Flere af de unge, der har forsøgt selvmord, har fået en kort skolegang, har ikke nogen erhvervmæssig uddannelse, og de har selv haft lange arbejdsløshedsperioder.

Internationale studier på aggregeret, dvs. overordnet/grupperet, niveau har bekræftet de danske fund. I en analyse af forandringer i selvmordshyppigheden for 15-29-årige i 18 europæiske lande observerede Diekstra (1989), at ændringer i sociale forhold spiller en væsentlig rolle for forekomsten af selvmordsadfærd. Selvmordshyppigheden hos unge synes at øges i takt med stigninger i økonomiske problemer (arbejdsløshed), svækkede familierelationer (øget skilsmisserate), øget vold og kriminalitet, øget stofmisbrug, samt mindsket religiøs aktivitet.

3. Arbejdsløshed, selvmordsadfærd og køn

Mange studier på aggregeret niveau har påvist et statistisk sammenfald mellem arbejdsløshed og forekomst af selvmordsadfærd. Arbejdsløshed ses langt oftere blandt selvmordsforsøgere end i den generelle befolkning, og selvmordsforsøgsraten blandt arbejdsløse er mindst ti gange højere end blandt ikke-arbejdsløse (Hawton & Rose, 1986; Platt, 1984). Grundene hertil kan være mange, men specielt de psykiske og sociale følger af arbejdsløshed ser ud til at spille en central rolle. Også studier på individniveau antyder, at der er en høj grad af arbejdsløshed blandt personer, der forsøger eller begår selvmord (Arensman et al., 1995; Hawton & Rose, 1986). I et australsk studie fandt Claussen (1998), at selvmordstanker forekom hos 17% af de arbejdsløse, mens 11% i en kontrolgruppe af studenter havde sådanne tanker. Fem år senere havde 6% af de personer, som var kommet i arbejde, fortsat selvmordstanker, hvorimod selvmordstanker forekom hos 22% af dem, som stadig var arbejdsløse.

Selv i velfærdsstater som Danmark, Norge og Sverige er arbejdsløshed forbundet med højere dødelighed. Flere skandinaviske studier har påvist en signifikant højere selvmordsrisiko blandt arbejdsløse (f.eks. Gerdtham & Johannesson, 2003). I et svensk studie (Johansson & Sundquist, 1997) fandt man en øget selvmordsrisiko blandt arbejdsløse, selv efter at have kontrolleret for ægteskabelig status, sundhedstilstand, køn og alder m.m. I en stor dansk undersøgelse fandt Kjølner & Helweg-Larsen (2000), at selvmordstanker og selvmordsforsøg forekom hyppigere hos økonomisk inaktive personer, f.eks. arbejdsløse, end i den øvrige befolkning. Længerevarende ledighed er forbundet med en overhyppighed af diverse selvdestruktive adfærdsformer, herunder alkohol- og narkotikamisbrug, risikoadfærd og selvmordsadfærd.

Overdødeligheden blandt arbejdsløse i Danmark

Arbejdsløshed og manglende jobsikkerhed forøger markant risikoen for selvmordsadfærd blandt længerevarende ledige. En dansk undersøgelse fra 1980'erne viste, at der blandt selvmordsforsøgere kun var halvt så mange i arbejde, som i den generelle befolkning, og at de forsøgere, der var i arbejde, var dårligere integreret. Særligt 40-49-årige mandlige selvmordsforsøgere var dårligt integreret i arbejdslivet. I en ny dansk undersøgelse fandt Kessing et al. (2003), at nyligt tab af arbejde var forbundet med øget risiko for at blive indlagt med en depressionsdiagnose på et psykiatrisk hospital.

I et studie af sammenhænge mellem arbejdsløshed og dødelighed i Danmark i 1970'erne, hvor arbejdsløsheden var stor, fandt Iversen et al. (1987), at dødeligheden blandt arbejdsløse var 40-50% højere end hos den øvrige befolkning, selv efter at have justeret for erhverv, ægteskabelig status m.m. Den forhøjede dødelighed blandt de arbejdsløse skyldtes specielt selvmord og ulykker. Forfatterne observerede en 2½ gange højere selvmordsrisiko blandt arbejdsløse mænd og kvinder. Senere har et studie af Qin et al. (2003) bekræftet, at de ikke fuldt beskæftigede i Danmark er en risikogruppe. Forfatterne observerede, at de arbejdsløse og personer, som er marginaliserede eller løst tilknyttet til arbejdsmarkedet har tre gange forøget selvmordsrisiko. Mere end halvdelen af alle selvmord blandt personer i den erhvervsaktive alder begås af mennesker i denne gruppe. Disse resultater stemmer godt overens med udenlandske fund (f.eks. Lewis & Sloggett, 1998).

Iversen et al.'s (1987) studie viste også andre interessante fund. I områder hvor den lokale arbejdsløshedsrate var forholdsvis høj, var den relative dødelighed, herunder selvmordshyppighed, blandt de arbejdsløse lavere. Arbejdsløshedens samlede betydning for selvmordsadfærd skal således måske ses i forhold til størrelsen af den samlede gruppe af arbejdsløse. Hvis der kun er få arbejdsløse i et samfund, vil denne gruppe lettere føle sig marginaliseret, udstødt og anderledes. Hvis arbejdsløsheden omvendt er stor, har folk en tendens til at stå sammen for at

overleve og gøre en fælles indsats for at overvinde de sociale og økonomiske problemer. Det sidste var tilfældet under den store økonomiske depression i 1930'erne, hvor selvmordsraten var lav – trods den store arbejdsløshed.

Ser man på forskellige aldersgrupper kan ovenstående tese dog ikke bekræftes. Det gennemgående billede er – ifølge Nygaard Christoffersen – at perioder med høj ungdomsarbejdsløshed også kendetegnes ved en relativt høj selvmordshyppighed blandt de helt unge (10-19 år). Nygaard Christoffersen (1999) mener således, at der er en sammenhæng mellem selvmordsraten blandt de unge under 20 år og arbejdsløshedsudviklingen. Den økonomiske depression i 1930'erne tegnede sig for den relativt høje selvmordsrate i samme årti, mens stigningen i selvmordshyppigheden for de helt unge i 1970'erne og 1980'erne ligeledes kan være forbundet med arbejdsløshedsraten. Nygaard Christoffersen fremhæver, at arbejdsløshed kan være en medvirkende årsag til selvmord blandt de helt unge, men at flere faktorer indgår i et komplekst samspil.

Kønsforskelle?

De fleste studier af arbejdsløshed anvender populationer af mænd, måske fordi man ofte antager, at mænd har større sårbarhed over for negative konsekvenser af arbejdsløshed, dels på grund af traditionelle mandebilleder i kulturen og dels på grund af arbejdets betydning for mandens identitet. Teorien er, at arbejdsløse mænd typisk føler sig mere utilstrækkelige og som fiaskoer i rollen som primære forsørgere end arbejdsløse kvinder. I en analyse af danske data fra 1951 til 1980 bekræftede Stack (1990) denne antagelse, idet han fandt en sammenhæng mellem selvmordsadfærd og arbejdsløshed for mænd men ikke for kvinder.

Noget tyder imidlertid på, at kvinder og mænd har nærmet sig hinanden med hensyn til forekomst af selvmordsadfærd, metoder m.v. Nyere nordiske undersøgelser viser, at kvinder og mænd reagerer ens på arbejdsløshed. I et nyere norsk studie

oplevede arbejdsløse kvinder faktisk flere psykiske belastninger end arbejdsløse mænd (Thuen & Underlid, 1992). Også arbejdsløse kvinder har forøget selvmordsrisiko, og der er påvist højere rater af psykiske lidelser blandt arbejdsløse kvinder sammenlignet med ikke-arbejdsløse kvinder (Runeson et al., 1996).

En stor amerikansk undersøgelse (Kposowa, 2001) opregner to vigtige fund med hensyn til sammenhængen mellem køn, ledighed og selvmordsadfærd. For det første synes effekten af arbejdsløshed på selvmordsrisikoen for mænd at være størst i årene umiddelbart efter arbejdsløshedens start. For mænd var de værste år de første tre. Med tiden aftog virkningen imidlertid, hvilket indikerer, at de stress- og depressionssymptomer, et jobtab ofte medfører, har størst indvirkning i årene umiddelbart efter arbejdsløshedens start. Efter fire år havde arbejdsløsheden ingen effekt på selvmordsrisikoen. Dette fund stemmer godt overens med danske (Iversen et al., 1987) og svenske undersøgelser af arbejdsløse mænd (Nordstrom, 1988). Det andet vigtige fund er, at arbejdsløshed øger selvmordsrisikoen hos kvinder og gør det med konstant virkning, dvs. at risikoen ikke aftager som hos mændene. Traditionelt har man antaget, at ledighed påvirker mænd stærkere end kvinder, men noget tyder på, at kønnene har nærmet sig hinanden i den forstand, at også moderne kvinder investerer megen af deres psykosociale identitet i socioøkonomisk status og karriere.

Opsummering: Årsag og virkning?

Mange studier har antydnet, at arbejdsløshed synes at øge sårbarheden over for selvmordsadfærd (Platt & Hawton, 2000). Det er imidlertid et problem for forskerne, at mange arbejdsløse, der forsøger selvmord, har modtaget psykiatrisk behandling og/eller er misbrugere, og det er uklart, om disse faktorer har større betydning for selvmordsadfærden end deres nuværende arbejdsløshed. Efter at have gennemgået 98 studier konkluderer Platt (1984), at selvmordsforsøg er overrepræsenterede hos arbejdsløse, men at forholdet mellem årsag og virkning er uklart: Skaber arbejdsløshed depression og selvmordstanker eller har

personer med depressive symptomer og selvmordstanker udpræget tendens til at blive arbejdsløse? Der er antageligt flere mekanismer involveret, og det er muligt at opstille mindst fem forklaringer på sammenhængen mellem arbejdsløshed og selvmordsadfærd:

1. *Selektionshypotesen*, dvs. at personer med psykiske problemer og selvmordstilbøjelighed har en forøget risiko for at miste deres arbejde
2. *Sårbarhedsmodellen*, som er beslægtet med den første hypotese. Sårbarhed refererer til, hvordan en person typisk reagerer på arbejdsløshedssituationen. Hos nogle personer kan arbejdsløshed øge virkningen af stress og negative livsbegivenheder. Herigennem forringes mestringssevnen over for livsproblemer. Sårbarheden bidrager til større og mere vedvarende vanskeligheder ved ledigheden for disse personer
3. *Den direkte kausalitetsmodel*, der går ud på, at arbejdsløshed direkte fører til selvmordsadfærd. Dette synspunkt synes uholdbart. Interview med selvmordsforsøgere peger kun sjældent på arbejdsløshed som en faktor, der direkte udløser selvmordsadfærd
4. *Den indirekte kausalitetsmodel*, som indebærer, at arbejdsløshed påvirker selvmordsrisikoen indirekte ved at øge forekomsten af risikofaktorer for selvmordsadfærd, f.eks. økonomiske problemer, parforholdsproblemer, familiekriser m.v.
5. *Den ikke-kausale model*, der består i, at årsags-sammenhængen mellem arbejdsløshed og selvmordsadfærd er helt eller delvis spuriøs, dvs. falsk, og opstår fordi både arbejdsløshed og selvmordsadfærd påvirkes af fælles eller korrelerede kausale faktorer, som går forud for begge, og som er forbundet med både arbejdsløshed og selvmordsadfærd. Nyere studier af arbejdsløshed og

alvorlige selvmordsforsøg (Beautrais et al., 1998) støtter den hypotese, at sammenhængen mellem arbejdsløshed og selvmordsadfærd netop er ikke-kausal og afspejler faktorer, der bidrager til begge fænomener. Flere af de egenskaber, som disponerer for arbejdsløshed, er faktisk blevet sat i forbindelse med øget risiko for selvmordsadfærd, f.eks. personlighedsforstyrrelser, misbrug af alkohol og narkotika, samt at komme fra opløste hjem. Mortensen et al. (2000) har undersøgt forholdet mellem selvmord, socioøkonomiske faktorer og psykisk sygdom, og fandt at arbejdsløshed, lav indkomst, at være single og psykisk sygdom alle var forbundet med øget selvmordsrisiko. Arbejdsløshed er måske mindre en årsag til selvmordsadfærd end en indikator for psykosociale problemer. Føringet økonomi, færre sociale kontakter, parforholds- og familiekonflikter, samt følelser af ensomhed, håbløshed og depression forårsaget af arbejdsløshed kan gå forud for selvmordsforsøg, men forbindelsen mellem arbejdsløshed og selvmordsforsøg antyder, at konsekvenser af bagvedliggende faktorer, personlighed, sociale forhold, livsstil m.v., bidrager til arbejdsløshed og selvmordsadfærd på én og samme tid. Nogle undersøgelser antyder, at fysisk og psykisk syge med kort eller ingen uddannelse, og personer med misbrug, bestemte livstile og personlighedstræk har en højere risiko for selvmordsforsøg uanset, om de er arbejdsløse eller ej (Nordentoft & Rubin, 1993).

Selvom man har fundet, at arbejdsløshed og manglende fuldtidsbeskæftigelse er forbundet med selvmordsadfærd, er det vigtigt at pointere, at arbejdsløshed i sig selv hverken er entydig negativ eller entydig positiv. Forskningen viser, at de arbejdsløse ikke udgør en homogen gruppe. En lang række demografiske og psykosociale variable, herunder alder, indkomst, uddannelsesniveau, grad af social støtte, årsagerne til jobtab, job-engagement og varigheden af ledighedsperioden m.v. synes at påvirke de psykologiske reaktioner på ledighed. Sådanne faktorer kan påvirke vurderinger af ens tilstand og agere stødpuder mellem

arbejdsløshed og psykisk helbred. Mange faktorer kan således enten forstærke eller afbøde de psykiske belastninger som følge af arbejdsløshed, hvorfor forskere har påpeget, at det snarere er en individuel underliggende sårbarhed, som bestemmer reaktionen på arbejdsløshed, og ikke arbejdsløsheden i sig selv (Dooley *et al.*, 1986). Individets aktive forhold til sig selv (mestring) til arbejdsløsheden er således af central betydning for omfanget og varigheden af negative psykiske konsekvenser af ledigheden.

4. Konklusion

Det er næppe overraskende, at der er en overhyppighed af selvmordsadfærd blandt længerevarende ledige. Arbejdsløshed er en psykosocial stressfaktor, som indebærer en trussel mod den arbejdsløses identitet, selvværd, sociale netværk og økonomiske sikkerhed. At miste sit arbejde kan medføre en livskrise, der kan resultere i mere omfattende psykiske problemer, men ikke nødvendigvis gør det. Mestringsevnen over for arbejdsløshed er således afhængig af samspillet mellem en lang række individuelle og sociale faktorer, der bestemmer den individuelle sårbarhed over for selvmordsadfærd. Forskningen mangler endnu at beskrive denne sårbarhed og kortlægge den eksakte forbindelse mellem arbejdsløshed og selvmordsadfærd, og sammenhængen er formentlig mere kompliceret end tidligere antaget.

5. Litteratur

Arensman, E.; Kerkhof, A. J. F. M.; Hengeveld, M. W. & Mulder, J. D. (1995). Medically treated suicide attempts: A four year monitoring study of the epidemiology in The Netherlands. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 49, 385-398

Beautrais, A.L.; Joyce, P.R. & Mulder, R.T. (1998). Unemployment and serious suicide attempts. *Psychological Medicine*, 28, 209-218

Christoffersen, M.N. (1996). *Opvækst med arbejdsløshed: En forløbsundersøgelse af to generationer født 1966 og 1973*. København: Socialforskningsinstituttet

Christoffersen, M.N. (1999). *Risikofaktorer i barndommen*. København: Socialforskningsinstituttet.

Christoffersen, M.N.; Poulsen, H.D. & Nielsen, A. (2003). Attempted suicide among young people: risk factors in a prospective register based study of Danish children born in 1966. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 108, 350-358

Claussen, B. (1998). Suicidal ideation among the long-term unemployed: a 5-year follow-up. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 98, 480-486

Diekstra, R.F.W. (1989). Suicide and attempted suicide: An international perspective. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 80 (suppl. 354), 1-24

Dooley, D., Catalano, R. & Brownell, A. (1986). The relation of economic conditions, social support, and life events to depression. *Journal of Community Psychology*, 14, 103-119

Fruensgaard, K.; Benjaminsen, S.; Joensen, S. & Helstrup, K. (1982). *Arbejdsløshed og indlæggelse på en akut psykiatrisk modtageafdeling*. Odense: Odense Universitetsforlag

Gerdtham, U-G. & Johannesson, M. (2003). A note on the effect of unemployment on mortality. *Journal of Health Economics*, 22, 505-518

Hawton, K. & Rose, N. (1986). Unemployment and attempted suicide among men in Oxford. *Health Trends*, 18, 9-32

Iversen, L.; Andersen, O.; Andersen, P. K.; Christoffersen, K. & Keiding, N. (1987). Unemployment and mortality in Denmark, 1970-80. *British Medical Journal*, 295, 879-884

Johansson, S.E. & Sundquist, J. (1997). Unemployment is an important risk factor for suicide in contemporary Sweden: an 11-year follow-up study of a cross-sectional sample of 37,789 people. *Public Health*, 111, 41-45

Kessing, L.V.; Agerbo, E. & Mortensen, P.B. (2003). Does the impact of major stressful life events on the risk of developing depression change throughout life? *Psychological Medicine*, 33, 1177-1184

Kjøller, M. & Helweg-Larsen, M. (2000). Suicidal ideation and suicide attempts among adult Danes. *Scandinavian Journal of Public Health*, 28, 54-61

Kposowa, A.J. (2001). Unemployment and suicide: A cohort analysis of social factors predicting suicide in the US National Longitudinal Mortality Study. *Psychological Medicine*, 31, 127-138

Krarup, G.; Kristensen, K.S. & Kvist, J. (1988). Selvmord blandt børn og unge under 30 år. *Ugeskrift for Læger*, 150, 2956-2958

Lewis, G. & Sloggett, A. (1998). Suicide, deprivation, and unemployment: record linkage study. *British Medical Journal*, 317, 1283-1286

Mortensen, P. B.; Agerbo, E.; Erikson, T.; Qin, P. & Westergaard-Nielsen, N. (2000). Psychiatric illness and risk factors for suicide in Denmark. *Lancet*, 355, 9-12

- Nordentoft, M., & Rubin, P. (1993). Mental illness and social integration among suicide attempters in Copenhagen. Comparison with the general population and a four-year follow-up study of 100 patients. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 88, 278–285
- Nordstrom, T. (1988). Deriving relative risks from aggregate data. 2. An application to the relationship between unemployment and suicide. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 42, 336–340
- Platt, S. (1984). Unemployment and suicidal behaviour: A review of the literature. *Social Science and Medicine*, 19, 93–115
- Platt, S. & Hawton, K. (2000). Suicidal behaviour and the labour market. In: Hawton, K. & Van Heeringen, K. (Eds.). *The International Handbook of Suicide and Attempted Suicide* (pp. 309–384). Chichester, UK: Wiley
- Qin, P.; Agerbo, E. & Mortensen, P. B. (2003). Suicide Risk in Relation to Socioeconomic, Demographic, Psychiatric, and Familial Factors: A National Register-Based Study of All Suicides in Denmark, 1981–1997. *American Journal of Psychiatry*, 160, 765–772
- Runeson, B.; Eklund, G. & Wasserman, D. (1996). Living conditions of female suicide attempters: a case-control study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 94, 125–132
- Sommer, B. & Jensen, B.T. (1987). Selvmord blandt børn og unge 1970–1985. *Ugeskrift for Læger*, 149, 2100–2102
- Stack, S. (1990). The effect of divorce on suicide in Denmark. *Sociological Quarterly*, 31, 359–370
- Thuen, F. & Underlid, K. (1992). Psykiske plager hos arbejdsledige kvinder og menn. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 29, 624–629
- Vange, B. (1986). Suicidal adfærd blandt børn og unge. *Ugeskrift for Læger*, 148, 97–101

6. Hvor henvender man sig?

Lokalt

Familie
Venner
Kolleger
Skolepsykolog
Sundhedsplejerske
Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR)
Børne- Ungerådgivning
Gratis kommunal rådgivning (jf. Lov om social service, kap.2 §3)
Socialforvaltningen
Praktiserende læge
Lægevagten
Det nærmeste hospital
Præst

Nationalt

Livslinien	70 20 12 01
Linien	35 36 26 00
Sct. Nicolai Tjenesten	70 12 01 10
PsykiatriFondens TelefonRådgivning	39 25 25 25
TVÆRS-telefonrådgivningen	33 32 66 22
Børnetelefonen	35 55 55 55
Forældretelefonen	35 55 55 57
Ældresagen	33 96 86 86
Anonyme Alkoholikere	70 10 12 24
Landsforeningen mod Spiseforstyrrelser	70 10 18 18

www.selvmordsforskning.dk

www.selvmordsforebyggelse.dk

www.livslinien.dk

www.efterladte.dk

Centre for selvmordsforebyggelse

København

Center for Forebyggelse af Selvmord

35 31 66 80

Telefontid: Mandag-Fredag kl. 9.00-14.00

Behandlingstilbud til personer med bopæl i København eller Frederiksberg kommune, der har forsøgt selvmord eller har alvorlige selvmordsovervejelser, og ikke har andre behandlingsmuligheder.

Århus

Center for Selvmordsforebyggelse

77 89 38 30

Telefontid: Mandag-torsdag kl. 8.00-15.30, Fredag 8.00-15.00

Telefonen besvares i øvrigt døgnet rundt, idet der uden for åbningstiden omstilles til Psykiatrisk Skadestue, Psykiatrisk Hospital i Risskov.

Professionelt behandlingstilbud til personer i Århus Amt, som enten har svære overvejelser om selvmord eller har forsøgt at tage sit eget liv. Personer, der i forvejen har et behandlingstilbud, for eksempel inden for psykiatrien eller misbrugsområdet, bedes gøre brug af dette, selv om det drejer sig om selvmordsovervejelser.

Odense

Center for Forebyggelse af Selvmordsadfærd

65 90 81 07

Telefontid: Mandag-torsdag kl. 9.00-15.00, Fredag kl. 9.00-12.00

Tilbud om samtale, støtte og rådgivning til personer (over 15 år) med bopæl i Fyns Amt, som har *forsøgt* selvmord, og som ikke har behandlingstilbud andet sted. Personerne bedes henvende sig hurtigst muligt efter forsøget.

Tilbudene er gratis

I Faktaserien:

1. *Definitioner på selvmordsadfærd og selvskade (2002)*
Lilian Zøllner
2. *Unge selvmordsforsøg og selvmordstanker (2002)*
Lilian Zøllner
3. *Fra tabu til myte. Fakta om selvmordsadfærd (2002)*
Berit Sørensen
4. *Ældre menneskers selvmord (2002)*
Ole Varming
5. *Selvmordsforsøg i Fyns Amt - trends og tendenser (2002)*
Henrik Schiødt og Karin Andersen
6. *Signaler på selvmordsadfærd (2003)*
Pia Langhoff
7. *Selvmord i Danmark - rateudvikling for perioden 1990-1999 (2003)*
Erik Christiansen
8. *Alkoholmisbrug og selvmordsadfærd (2003)*
Iben Stephensen & Søren Møller
9. *Sæsonsvingninger i selvmordsadfærd (2003)*
Børge F. Jensen
10. *Ludomani og selvmordsadfærd (2003)*
Søren Møller
11. *Selvmordsprocessen (2004)*
Søren Møller & Iben Stephensen
12. *Arbejdsløshed og selvmordsadfærd (2004)*
Søren Møller & Iben Stephensen
13. *Mobning og selvmordsadfærd (2004)*
Iben Stephensen & Søren Møller

Faktaserien

præsenterer studerende, kursister og andre med interesse for selvmordsforebyggelse for

- fakta om selvmord (antal og udvikling)*
- fakta om selvmordsforsøg (antal og udvikling)*
- korte forskningsbidrag*
- studiemateriale*

*Det er tilladt at citere fra **Faktaserien** med tydelig kildehenvisning*

***Faktaserien** kan rekvireres ved henvendelse til centret. Pris kr. 25,00*

***Center for Selvmordsforskning** er oprettet 1989 og har siden 1999 været en selvejende institution under Socialministeriet*

***Center for Selvmordsforskning** indgår i European Network on Suicide Prevention and Research under WHO*

***Center for Selvmordsforskning** varetager*

- forskning i selvmord og selvmordsforsøg*
- registrering af selvmordsforsøg*
- registrering af selvmord*
- vidensformidling*
- uddannelse*